

La noi dacii se luptă și astăzi cu romanii

Luminița Marcu (n. 1977) este profesoară de literatură și limbă română în cadrul Facultății de Limbi, Literaturi și Civilizații Romanice a Universității din Salamanca, Spania. Și-a început cariera academică la Facultatea de Litere, Universitatea din București în 2001, a fost director adjunct al Institutului Cultural Român de la Madrid între 2010 și 2014. A publicat un studiu despre presa culturală din timpul regimului comunist (*O revistă culturală în totalitarism: Gazeta literară 1954–1968*, 2014, la origine teză de doctorat) și o carte de eseuri și jurnal, un hibrid literar, *Mansarda cu portocale: Puzzle spaniol*, în 2006.

LUMINIȚA MARCU

**La noi dacii se luptă
și astăzi cu romanii**

Portret de țară

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Andreea Niță
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Corina Roncea, Dan Dulgheru

Tipărit la Livco Design

© HUMANITAS, 2020

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Marcu, Luminița

La noi dacii se luptă și astăzi cu romanii:

portret de țară / Luminița Marcu. – București:

Humanitas, 2020

ISBN 978-973-50-6694-9

316

32

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723 684 194

Prolog

Recitesc textele pe care le-am scris în Contributors din 2014 încoace și altele pe care le-am scris în anii aștia, dar nu le-am publicat nicăieri. E un proces chinuitor. În mod normal, când îți recitești texte mai vechi, exagerările, incoerențele, poticnelile îți sar în ochi, nu e plăcut, dar face parte din meserie. Însă acum e ceva în plus, o senzație de deșertăciune. Văd în ce măsură politica din România mi-a parazitat viața și scrisul, cât de mult timp am pierdut scriind despre lichele, despre toată pleava asta umană care a pus umărul la porcăriile începute în 2012. E vina mea că m-am lăsat antrenată? Posibil, dar sunt din neamul lui Ion al lui Caragiale, ăla care când aude măgarul cântând nu poate să tacă și să nu spună *nu*: măgarul *nu* poate să cânte! Dar nu e doar asta, nu e doar reactivitatea firească, nu e doar reflexul sănătos de apărare. E o continuă stupoare față de tot ce venea din România, o revoltă aproape incontrolabilă, din care acum, că s-au pierdut și uitat detaliile, aproape că nici eu nu mai înțeleg mare lucru. Cum am putut să pierd timp scriind despre caraghioșii de la *Observator cultural*? Ce să faci cu un text în care e vorba despre o familie de critici literari în care el se duce și-l lansează pe Ion Iliescu, iar ea o toacă pe Monica Lovinescu, în timp ce ambii sunt subalternii subvenționați ai lui Eugen Simion și articlieri la revista

patronată de un fost securist, unul care-și căuta prin tribunale certificatul de inocență? Cum ar putea să intre într-o carte asemenea triste truisme? Aș putea să cad pe capul vreunei edituri cu asemenea răcnete? Nu. Și totuși... În timp ce aud fășăitul cu care se duc în *recycle bin*, am un sentiment de milă. De ele, de textele astea, de timpul și de energia puse acolo, de mine, de noi toți.

Nu doar politicieni, ci și „poeți“, „critici“, „teoreticieni ai literaturii“, lighioane intelectuale cu fumuri, cu glumițele și relativismul lor moral, cu interesele lor meschine, cu scrisorile lor către UE, cu justificările lor pentru tot ce e nejustificabil – toți se plimbă țațoși prin textele mele, prin viața mea din ultimii ani. Mă uit înapoi cu mânie și sper să pot să mă revanșez la un moment dat față de mine însămi.

Să mă revanșez înseamnă să lipesc cioburile, să încerc să refac coerența acestor texte, publicate sau doar scrise și nepublicate, uneori întrezărite în câte o postare pe Facebook, în zeci și sute de mesaje schimbate cu prieteni aflați pe toate continentele, între 2014 și 2019. În toate e vorba despre România și despre ce s-a întâmplat acolo, mai ales începând cu 2012. Le las la o parte pe cele care n-au de-a face cu subiectul, nu vreau să pun în vitrină o colecție de articole, ci să decupez dintr-un continuum reflexiv și autoreflexiv acest septenal obsedant. Ce rezultă e un fel de thriller, un roman de aventuri. Niște aventuri teribile, de altfel. Aproape neverosimile, privite de la distanța sfârșitului de an 2019, când România pare că începe să iasă din eclipsă, dar cu atât mai neverosimile când sunt privite de la distanță geografică, cu stupoarea celui care se află „în afară“.

noiembrie 2019, Salamanca

2014

*Să știi că în țară se petrec
lucruri înfiorătoare și revoltătoare*

Când publică în *Universul* proza cu titlul sec „Ion...“, în martie 1909, I.L. Caragiale se stabilise la Berlin de câțiva ani. Imaginea de deșărat nostalgic i s-a confecționat eronat, pentru că, cel puțin până la izbucnirea conflictelor sociale din 1907, Caragiale era cum nu se poate mai mulțumit, iar gândul întoarcerii definitive nu l-a bântuit de fapt niciodată: „Pentru nimic în lume n-aș părăsi acest colț de viață străină pentru a mă reîntoarce în patrie. Să mai văd ceea ce am văzut, să mai sufăr ceea ce am suferit, aceleași mutre, aceleași fosile cari conduc viața publică, otrăvindu-te numai cu privirile lor stupide și bănuitoare. Nu, dragul meu, nu. M-am exilat și atâta tot. Aerul aici îmi priește, sunt mulțumit cu ai mei și nu am ce căuta acolo, unde hoția și lingușirea sunt virtuți, iar munca și talentul, viții demne de compătimit.“ Regretele, în general, i se păreau „de prisos și de *mauvaise grâce*“.

Când un amic i-a prezis că nu se va adapta și va duce dorul patriei, Caragiale l-a contrazis vehement. Și a avut dreptate: deși nu știa limba germană prea bine, totuși, cu puterea lui extraordinară de comunicare, care trecea

dincolo de nivelul verbal, se integrase în țesătura socială a Berlinului vremii cu dezinvoltura firească a unuia care tânjise îndelung după liniște, confort, într-un cartier mărginaș, dar cu blocuri moderne: „Se plimba pe străzile curate, sta de vorbă cu băcanul, cu farmacistul, cu croitorul. I se spunea Herr Doktor și era socotit un om excepțional“ (Cella Delavrancea). Iar Zarifopol îl întâlnește într-o vară „în inima Pădurii Turingiene, popular cum ar fi fost în Brașov sau la Sinaia. În piața minusculă a târgușorului german îl interpelau, pe întrecute, zarzavagioaicele, ceasornicarul și librarul, și aproape îl aclamau, atât de mult suplinea cu puterea lui de comunicare, cu humorul și fantazia lui slaba cunoaștere a limbii germane“.

Mulțumit deci cu ai lui, „mușca cu poftă din franzela exilului“, când în țară izbucnește ceea ce a rămas în istorie ca Răscoala de la 1907. Caragiale e impresionat puternic: „În viața mea n-am suferit ca în timpul grozăviei ăștia. Să știi că în țară se petrec lucruri înfiorătoare și revoltătoare și tu să fii la dracu-n praznic și să afli veștile două, trei zile mai târziu – asta nu e glumă. E singura dată când am regretat că m-am mutat la Berlin“ (într-o scrisoare către Paul Zarifopol).

A scris amar cu privire la clasa politică, echilibrat și fără să ia partea țăranilor și a distrugerilor provocate de ei, deși „avea pentru țăran o dragoste nemărginită. Niciodată nu l-a ridiculizat în povestirile sale și totdeauna l-a descris cu gravitate și cu afecțiune. Auzind cum țăranii erau masacrați, suferea cumplit“ (în amintirile fiicei sale, Ecaterina Logadi). A scris celebrul text „1907. Din primăvară până în toamnă...“, publicat mai întâi în ziarul austriac *Die Zeit*, și l-a semnat cu o formulă pe care în

alte împrejurări, fără îndoială, ar fi ironizat-o coroziv: „Un patriot român“.

S-a înscris apoi, la vârsta la care era de mult lipsit de orice iluzii, dorințe sau vanități sociale, în partidul nou înființat condus de Take Ionescu, cu mărturisita speranță că acest nou partid, cu mulți susținători în clasa medie a vremii, va fi mai puțin reacționar decât partidul din care se desprinseseră. Dar nu ei au câștigat alegerile din martie 1911, ci aceiași vechi conservatori. Caragiale se întoarce pentru câteva zile la București doar „ca să vadă cum reacțiunea sfâșie pieptul națiunii“ (fapt consemnat în amintirile lui Ioan D. Gherea, fiul lui Dobrogeanu Gherea). Moare în 1912, cu câțiva ani înainte de a vedea începute reformele despre care vorbise cu atâta convingere în textul din 1907, el, un conservator în fond, dar care pricepuse înaintea multora că țara avea nevoie de o „revoluție luminată și conștientă de sus“ care să termine cu „oligarhia despotică de strânsură, ea singură vinovată și răspunzătoare de tot dezastrul“ și, dincolo de orice ideologie, reacționară în sine pentru că progresul, atunci ca și acum, ar fi însemnat pierderea privilegiilor ei.

În acești ani, când, deși departe de țară, devine fără voia lui sociolog și jurnalist, ba chiar membru de partid nou, Caragiale scrie și câteva proze, probabil cele mai bune din întreaga sa operă. „Ion...“ apare în martie 1909 în ziarul *Universul*. Nu e un Ion rural, ahtiat după pământ. Ion al lui Caragiale nu posedă nici o proprietate și e mereu pe drum. E un *traveller*, un *homeless*, dar esențialmente un urban, mai bine zis un proto-urban, pentru că îl întâlnim prima dată într-un han. La masă cu alți oameni, care „treceau unii la deal și alții la vale“. E cuviincios, dă bună ziua la toată lumea, e „sărac, ostenit și

prăfuit“. Comandă pâine, brânză și o bărdacă de vin mai ieftior. Ionică e un neisprăvit, exact așa cum ne-isprăviți în ordine românească sunt toți cei care au simțit nevoia să plece dintr-o Românie întoarsă de 25 de ani cu susul în jos, pentru a se isprăvi, normal și fără eforturi sisifice, în alte țări.

Ion are o soră geamănă, cu care nu s-a înțeles de mic. Ion „nu se poate sălta din nevoie“ și tot „schimbă mereu la stăpâni“. Sora lui, în schimb, e „procopsită, doamnă mare, primită pe la curți împărătești“. Care e diferența dintre cei doi? Una singură: Ion nu se poate preface. Nu poate aplauda. Nu poate fi în consens cu marele public. Atunci când vede un măgar cântând din gură *Carnavalul de Veneția cu variațiuni*, Ion pune două degete în gură și fluieră, pentru că, zice el, „n-am mai putut suferi...“ Și primește palme, și pumni, și ocări. Și sora lui comentează, sigură de sine, călare pe un indestructibil consens: „Tutului, nouă, și împăratului și-mpărătesei, la toți boierii, la tot norodul, mie și dv., ne place la toți; numai dumnealui nu-i place! Toți, și eu și dumneavoastră, suntem niște proști; numai dumnealui, pricopsitul! mai cu moț!... Vine să strice petrecerea și mulțumirea și chefel la o lume-ntregă...“

Ionică nu e critic muzical. El nu explică, nu argumentează, deși știe cum stă treaba cu muzica, dar nu vrea să facă pedagogie. El doar spune, din rărunchii unui bun-simț pe care doar el se pare că îl mai posedă: „Cum o să vă placă, nene, săracul de mine?... măgar! din gură! *Carnavalul de Venezia!* cu variațiuni!!!“ Iar când îl scot din minți, răbufnește: „Dacă vă place, atunci sunteți niște urecheați mai mari ca el!“ Firește, atunci ca și acum,

în țara mea din Estul Europei și în oricare dintre lumi, asupra lui Ionică se revarsă palme, ghionturi, picioare: „unu-l lăsa de ostenit, ș-altul-l lua de odihnit“.

Dar Ion nu renunță. Oricât ar pierde, oricâte bătăi ar încasa, oricât de nepricopsit ar rămâne, Ion „s-a dus cu pas potrivit“ mai departe, deși, inevitabil, o știe din copilărie, se va întâlni, oriunde va face popas, cu sora lui, curteana cea strălucitoare, cu sora lui *mainstream*, în timp ce el va rămâne de-a pururi *underground*. Un alternativ fără voie, pentru că, altfel, Ion nu e și nu-și dorește să fie un rebel. Dimpotrivă, tânjește la o lume convențională, așezată, una în care e de la sine înțeles că măgarul nu poate. Adevăruri simple pe care o lume întoarsă pe dos (hipnotizată, mesmerizată, adormită?) le ignoră exasperant.

Când sora curteană pe care o avem toți în noi tinde să-l înfrângă pe Ionică pe care de asemenea îl avem ascuns, uitat pe undeva, prin vreun cotlon al minții, recitesc proza lui Caragiale. Ionică cel bătut, cel înfrânt, cel penibil în încăpățânarea lui, la care nu găsește nici măcar un singur părtaș printre comeseni... Când cineva îi zice: „Cine ești tu să ne spui nouă să nu ne placă? Iaca ne place, să crăpi!“, el le răspunde netulburat: „Nu e vorba că cine sunt eu! E vorba că nu poate să vă placă, că nu e de plăcut!“

Ion: imposibilitatea situații, fie și simbolic, în politica sau în cultura românească! Pur și simplu nu există loc potrivit, unde să te faci covrig și... Oriunde te-ai așeza, știi exact că simpla ta prezență, mâinile tale care nu aplaudă ceea ce capul tău încăpățânat crede că nu e de aplaudat vor crea disconfort. Ție și lor. Soarta lui Ion al lui Caragiale. Mereu pe drum, spre „una mai bună“ și mereu cu replica: „Nu trebuie să vă placă! Că nu e de

Cuprins

Prolog	5
2014 Să știi că în țară se petrec lucruri înfiorătoare și revoltătoare... / 7 O rumoare surdă, o ură mocnită... Reacțiunea din 2012 / 12 Comentarii violente cu pseudonimul „Ion“ / 20 Varanul intră la pușcărie... / 23 România urmuziană de azi, sâmbătă, 1 noiembrie 2014 / 25 Farmecul României / 30 Să ne ținem de urât unii altora la acest privesghi național... / 34 Traian Bănescu, zicerea directă și dusul lucrurilor la bun sfârșit / 39	
2015 <i>Gazeta literară – Observator cultural</i> , arc peste timp / 45 Reevaluatorii Monicăi Lovinescu / 51 Liviu Dragnea și 4000 de pesediști condamnă comunismul... / 59 „Blitzurile și microfoanele rupeau din ei fără milă“ / 66	
2016 De ce durează atât? Pentru că și Ceaușescu a durat, îndurarea până în pânzele albe e un obicei al locului / 71 2016 – Anul în care am trăit stupid / 74	
2017 Noul <i>mal du siècle</i> XXI și consecințele lui la urne / 82 Numai o armată de ocupație l-ar face plauzibil pe Dragnea / 91 Poveste cu un primar care se	

închină la Dragnea / 95 Varanul iese de la puș-
cărie / 101 USL a fost un consemn: ticăloși din
toate colțurile, uniți-vă! / 104 Strămoșii noștri
dacia... / 111

2018 Copiii cântă, dansează și stau în cap ca în fața lui
Ceaușescu / 118 Aceste femei magistrat / 120
Până în 2012, mă simțeam în Spania ca într-un alt
județ al Europei... / 124 În absența regelui / 129

2019 Sănătoși să fim, de restul ne ocupăm mai târziu
/ 144 Exoscheletul României / 153 Somnambuli
în visul lui Gorbaciov / 159

Epilog 166